

Høringsutkast

Om forslag til lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

Høringsfrist 9. mai 2006

1 BAKGRUNN	3
1.1 INNLEDNING.....	3
1.2 NÆRMERE OM AVGIFTSORDNINGEN	4
1.3 EUS DIREKTIV OM FØLGERETT.....	5
1.4 ØVRIGE NORDISKE LAND	6
1.4.1 Danmark.....	6
1.4.2 Finland.....	7
1.4.3 Island.....	7
1.4.4 Sverige.....	8
1.5 BERNKONVENSJONEN.....	8
2 ALMINNELIGE MERKNADER	8
2.1 GJENNOMFØRINGEN AV FØLGERETTSDIREKTIVET.....	8
2.1.1 Om forholdet til avgiftsordningen	8
2.1.2 Plasseringen av reglene om følgerett	9
2.1.3 Viderealg.....	9
2.1.4 Kravet til selger, kjøper eller formidler	10
2.1.5 Omfattede verkstyper	11
2.1.5.1 Følgerettsordningen.....	11
2.1.5.2 Avgiftsordningen.....	12
2.1.6 Omfattede eksemplar.....	13
2.1.7 Unntaket i følgerettsdirektivet artikkel 1 nr. 3.....	13
2.1.8 Nedre beløpsgrense, beregning av følgerettsvederlaget og avgiftsnivå	13
2.1.9 Følgerettens overgang	14
2.1.10 Vederlagspliktig	15
2.1.11 Innkreving og fordeling av vederlaget.....	15
2.1.12 Opplysningsplikt og innbetalingsterminer for avgiften på omsetning av billedkunst .	16
2.1.13 Følgerettens varighet	17
2.1.14 Verk med en nærmere bestemt tilknytning til utlandet.....	17
2.1.15 Forholdet til avgiften på omsetning av billedkunst.....	18
2.2. ANDRE ENDRINGSFORLAG	18
2.2.1 Retting – åndsverkloven § 54 fjerde ledd første punktum	18
2.2.2 Presisering – åndsverkloven § 53a andre ledd.....	18
2.2.3 Presisering – åndsverkloven § 38a første ledd første punktum.....	19
2.2.4 Fordeling av vederlag etter åndsverkloven § 45b for videresending av lydopptak	19
3 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	20
4 MERKNADER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSENE	21
5 LOVFORSLAG	25

1 Bakgrunn

1.1 Innledning

Kultur- og kirkedepartementet legger med dette frem høringsutkast om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst.

Lov 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst fastsetter en avgift på inntil 3 % ved omsetning av billedkunst. Inntektene forvaltes av Bildende Kunstneres Hjelpesfond (BKH) og pengene brukes til sosial- og kulturpolitisk fundert støtte innenfor norsk billedkunst.

Før innføringen av denne kollektive avgiftsordningen, hadde flere tatt til orde for en individuell vederlagsordning, hvor kunstneren skulle ha krav på vederlag ved senere omsetning av originaleksemplar av hans kunstverk, jf. eksempelvis utkastet § 30 i Ot.prp. nr. 19 (1927). Denne retten kalles følgerett.

De tidlige forslag om innføring av en følgerett ble ikke fulgt opp i det nye forslaget til lov om vern for åndsverker i 1930 (Ot.prp. nr. 22). Det ble der særlig pekt på de praktiske vanskeligheter med gjennomføringen av reglene en hadde støtt på i andre land, de fallende priser på markedet, og at størrelsen på inntektene ikke ville kunne forsvare de administrative kostnadene som nødvendigvis ville komme. Etter ytterligere diskusjon, ble det i 1948 innført en kollektiv vederlagsordning ved kunstavgiftsloven, som har fungert godt.

Det har blitt anført flere begrunnelser for ordningen med følgerettsvederlag. Flere har eksempelvis oppfattet det som urimelig at billedkunstneren ikke har de samme muligheter til å utnytte sitt verk som andre kunstnere. For mens komponisten og forfatteren kan gjøre krav på vederlag når deres verk skal fremføres eller utgis, har ikke billedkunstneren noe slikt generelt krav på vederlag for visning av sitt verk når det først er solgt. Og når det ikke finnes noe marked for reproduksjoner av hans verk, er kunstnerens inntekt i hovedsak bestemt av vederlaget han mottar når originaleksemplarene selges. Spesielt har det blitt fremhevet som støtende at billedkunstneren som tidlig i sin karriere får et relativt lavt vederlag for sitt verk, og som pga. egen innsats senere i sin karriere får økt anerkjennelse og popularitet, vil se sine tidligere solgte verk øke i verdi uten å kunne få del i denne verdistigningen: Verdistigningen vil i sin helhet tilfalle den kanskje tilfeldige eier av verket. Det har også blitt anført en begrunnelse for følgeretten som er nærmere den tradisjonelle opphavsrettslige: Når originaleksemplaret av verket blir solgt, gjøres det tilgjengelig for en ny krets av personer, og denne nye utnyttelsen av verket er det rimelig at opphavsmannen får vederlag for.

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/84/EF om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk ble vedtatt den 27. september 2001, og publisert i EF-tidende den 13. oktober 2001. Direktivet er EØS-relevant, og EØS-komiteen vedtok den 6. desember 2002, ved beslutning nr. 171/2002, å endre EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett). Stortinget ga samtykke til godkjenning av beslutningen den 3. juni 2003.

Fristen for gjennomføring av direktivet var den 1. januar 2006 for alle EØS-land. I direktivet artikkel 8 er det imidlertid en spesialregel som gjelder følgerett for

rettighetshavere etter kunstnerens død. I forhold til slike rettighetshavere kan gjennomføringen av direktivet utsettes til 1. januar 2010 i de land som den 13. oktober 2001 ikke hadde regler om følgerett. Under visse omstendigheter kan denne delen av gjennomføringen utsettes ytterligere to år, til 1. januar 2012. Mange EØS-land hadde ikke gjennomført de nødvendige deler av direktivet da den første fristen utløp den 1. januar i år, og i Norden er direktivet gjennomført bare i Danmark.

Under stortingsbehandlingen av innlemmelsen i EØS-avtalen, ble det, både i St.prp. nr. 49 (2002-2003) og i Innst. S. nr. 228 (2002-2003), lagt til grunn at ordningen med følgerett vil eksistere parallelt med den kollektive vederlagsordningen. I stortingsproposisjonen ble det på side 2 uttalt:

”Ved innføring av følgerettsdirektivet i norsk rett vil inntektene til Bildende kunstneres hjelpefond bli redusert med ca. 15 %. Dette er en forholdsvis liten reduksjon som gjør det mulig å opprettholde den vel etablerte kollektive ordningen.”

Lovforslaget her søker på denne bakgrunn å ivareta begge ordningene.

Det foreslås også enkelte endringer som ikke har sin bakgrunn i gjennomføringen av følgerettsdirektivet. Åndsverkloven ble sist endret ved lov 17. juni 2005 nr. 97.¹ På ett punkt medførte lovendringen en endring i rettstilstanden som helt åpenbart var utilsiktet. For å rette opp dette foreslås en endring i § 54 fjerde ledd første punktum. Uten at det er tilsiktet realitetsendring, foreslås også en mindre endring til klargjøring av § 53a andre ledd, som ble innført ved lovendringen 17. juni 2005. Det foreslås også en mindre endring til klargjøring av § 38a første ledd første punktum, samt en endring i § 45b tredje ledd hva gjelder fordeling av vederlag for videresending av lydopptak.

1.2 Nærmere om avgiftsordningen

Ved lov av 4. november 1948 ble det i Norge innført en avgift på inntil 3 % ved offentlig omsetning av billedkunst. Avgiften går til et særskilt hjelpefond, Bildende Kunstneres Hjelpefond, som forvalter ordningen. Fondets styre oppnevnes av Kultur- og kirke departementet for fire år av gangen. Etter gjeldende regler skal midlene brukes til støtte for billedkunstnere som hovedsakelig har eller har hatt sitt virke i Norge, deres etterlatte og andre formål til fremme av norsk billedkunst.

”Billedkunst” i kunstavgiftslovens forstand favner blant annet maleri, tekstilbilledkunst, glassmalerier, mosaikk og andre materialbilder, skulptur og relieffer, grafikk og tegnekunst, i enhver teknikk, materialbruk og utførelse. Hvem som har laget verket, hvor det er laget eller når det er laget er uten betydning for lovens regler om avgift. Dersom verket kan regnes som billedkunst i lovens forstand, skal det betales avgift på 3 % hver gang det blir omsatt offentlig i Norge.

Avgiften kommer som et tillegg til prisen på verket. Hovedregelen er at kjøperen skal betale avgiften, mens selgeren/arrangøren er ansvarlig for innkreving og innsending.

¹ Jf. Ot.prp. nr. 46, Innst. O. nr. 103 og Besl. O. nr. 93 (2004-2005)

Loven gir ingen klar definisjon av hva som regnes som offentlig omsetning, men det er ikke noe krav at omsetningen er knyttet til en virksomhet eller et foretak. Museer, samlinger, gallerier o.l. som kjøper til sine samlinger, skal i følge loven betale avgift på 3 % selv når de handler privat eller direkte fra kunstner. Det skal også betales avgift på utsmykkingsoppdrag, konkurranseutkast, bestillingsverk, samt eventuelle andre erverv som kan likestilles med offentlig omsetning.

Loven gir ellers regler om innkreving og følger av overtredelse av lovens regler.

1.3 EUs direktiv om følgerett

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/84/EF om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalverk ble vedtatt den 27. september 2001, og publisert den 13. oktober 2001. Hjemmel er EF-traktaten artikkel 95. Direktivet fastsetter langt på vei et harmonisert regelverk for følgerettsvederlag.

Artikkel 1 bestemmer at statene til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk skal ha regler om følgerett, som defineres som "en uavhengelig rett som opphavsmannen heller ikke på forhånd kan gi avkall på, og som gir rett til å motta et vederlag på grunnlag av salgsprisen som oppnås ved ethvert videresalg etter opphavsmannens første avhending av verket." Retten begrenses til videresalg der det er involvert en selger, kjøper eller formidler som er profesjonell aktør på kunstmarkedet. Ifølge fortalen 18 bør følgeretten imidlertid ikke omfatte videresalg fra privatpersoner til ideelle museer som er åpne for publikum. Artikkelen gir adgang til å unnta fra følgeretten de videresalg der selger har anskaffet eksemplaret direkte fra opphavsmannen under tre år før videresalget, dersom prisen ikke overstiger 10.000 euro.

I *artikkel 2* gis eksempler på hvilke verkstyper som omfattes av følgeretten: kollasjer, malerier, tegninger, stikk, trykk, litografier, bildetepper, keramikk, glassvarer og fotografier. Følgerettsvederlaget skal kun omfatte såkalt "originalkunstverk", som direktivet definerer som eksemplarer utført i et begrenset antall av kunstneren selv eller under vedkommendes ansvar. Dette skal forstås slik at eksemplarene normalt vil være nummerert, signert eller på annen måte behørig autorisert av kunstneren.

Artikkel 3 bestemmer at det skal settes en minste salgspris som skal utgjøre den nedre grense for hvilke salg som omfattes av følgeretten. Denne kan høyst være 3.000 euro.

Artiklene 4 og 5 bestemmer hvordan følgerettsvederlaget skal beregnes. Grunnlaget for beregningen er salgsprisene uten avgifter. Statene skal fastsette regler slik at vederlaget tilsvarer:

- 4 eller 5 % av den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro,
- 3 % av den del av salgsprisen som ligger mellom 50.000,01 euro og 200.000 euro,
- 1 % av den del av salgsprisen som ligger mellom 200.000,01 euro og 350.000 euro,
- 0,5 % av den del av salgsprisen som ligger mellom 350.000,01 euro og 500.000 euro og

- 0,25 % av den del av salgsprisen som overstiger 500.000,01 euro.

Dersom den nedre beløpsgrensen som settes etter artikkel 3 er lavere enn 3.000 euro, kan det ifølge direktivet fastsettes en vederlagsatts på minst 4 % for den del av salgsprisen som ikke overstiger 3.000 euro. Det samlede følgerettsvederlaget for hvert enkelt salg skal ikke overstige 12.500 euro.

Artikkel 6 fastsetter at det er opphavsmannen, og etter hans død hans rettsetterfølgere, som skal motta følgerettsvederlaget. Følgeretten skal altså gå i arv, men ifølge fortalen 27 bør ikke direktivet berøre arverettslovgivningen. Dette innebærer at det ikke stilles bestemte krav til hvem retten skal gå i arv til. Bestemmelsen tar imidlertid forbehold for artikkel 8 nr. 2 om utsatt gjennomføringsfrist for følgerett til fordel for opphavsmannens rettsetterfølgere. Artikkelen åpner for å fastsette regler om valgfri eller obligatorisk kollektiv forvaltning av vederlaget.

Artikkel 7 innebærer at reglene om følgerett skal omfatte borgere fra tredjestater bare dersom vedkommende tredjestat gir følgerettsvern for opphavsmenn fra EØS-statene og deres rettsetterfølgere. Tredjestat betyr i denne sammenheng stater utenfor EØS-området. Artikkelen åpner for å likebehandle dem som har sitt vanlige bosted i en EØS-stat med statens egne borgere.

Ifølge *artikkel 8* skal vernetiden for følgeretten tilsvare den som i direktiv 93/98/EØF er fastsatt for opphavsretten. Hovedregelen er der at retten varer i 70 år etter utløpet av opphavsmannens dødsår. Bestemmelsen åpner dessuten for at de land som ikke hadde regler om følgerett den dag direktivet ble kunngjort i *De Europeiske Felleskaps Tidende* (den 13. oktober 2001), kan utsette innføringen av en følgerett for rettsetterfølgerne til opphavsmannen frem til den 1. januar 2010. Etter nærmere bestemte regler kan det gis ytterligere to års utsettelse. Følgerettsvern for opphavsmannen må i alle tilfeller innføres.

Artikkel 9 pålegger EØS-statene å gi regler om at de berettigede etter artikkel 6 skal kunne kreve at de profesjonelle aktørene nevnt i artikkel 1 skal fremlegge alle opplysninger som kan være nødvendige for å sikre utbetaling av vederlag i forbindelse med de siste tre års salg.

Artiklene 10 til 14 inneholder enkelte sluttbestemmelser.

1.4 Øvrige nordiske land

1.4.1 Danmark

Danmark har hatt regler om følgerett siden 1990. Ordningen er i hovedsak basert på individuell fordeling av midlene, men en del kan gå til kollektive formål. Gjennomføring av følgerettsdirektivet krevde visse endringer i følgerettsordningen, og i fjor ble det derfor vedtatt en endringslov som trådte i kraft den 1. januar 2006.

Reglene om følgerettsvederlag finnes i den danske opphavsrettsloven § 38. Bestemmelsen gir opphavsmannen krav på følgerettsvederlag for nærmere bestemte videresalg av kunstverk når prisen overstiger 300 euro ekskl. moms. Vederlagsatts skal være 5 % for den delen av salgsprisen som utgjør inntil

50.000 euro ekskl. moms. Det er forutsatt at det ikke skal betales vederlag når privatpersoner selger kunstverk til ikke-kommersielle museer som er åpne for allmennheten. Danmark har ikke benyttet seg av muligheten til å unnta fra følgeretten de videresalg der selger har anskaffet eksemplaret direkte fra opphavsmannen under tre år før videresalget, dersom prisen ikke overstiger 10.000 euro. Betalingsplikten påligger selger eller formidler. Følgeretten faller i arv til ektefelle eller livsarvinger. Det er innført obligatorisk forvaltning av følgerettsvederlaget, hvor rettighetshaver må rette sitt følgerettsvederlag til en forvaltningsorganisasjon som med kulturministerens godkjenning har fått enerett til å innkreve vederlaget. Det er innført rapporteringsplikt for selgere eller formidlere, som innebærer at det årlig innen den 1. juni skal sendes inn en oversikt over det foregående års følgerettspliktige salg, attestert av en statsautorisert eller registrert revisor. Organisasjonen kan kreve oversendt alle opplysninger som er nødvendige for å sikre betaling av vederlag for de siste tre års salg. Unnlatt rapportering kan straffes med bøter.

1.4.2 Finland

Finland har hatt regler om følgerett siden 1995, men de gjeldende regler oppfyller ikke kravene i følgerettsdirektivet. Regjeringen fremmet derfor i fjor en proposisjon med lovendringsforslag til gjennomføring av direktivet.

Forslaget tar sikte på å gjennomføre direktivet ved endringer i den finske opphavsretsloven kapittel 2 b. Ifølge forslaget skal følgeretten gjelde videresalg der salgsprisen uten merverdiavgift er høyere enn 255 euro. Satsen for vederlaget skal være 5 % for opptil 50.000 euro av salgsprisen. For de andre delene av prisen gjelder direktivets satser. Salg fra en privatperson til museer som er åpne for allmennheten omfattes ikke, men det legges til grunn at det ikke finnes kommersielle museer i Finland. Det foreslås å ikke benytte seg av unntaksadgangen i direktivet artikkel 1 nr. 3 om salg fra selger som har anskaffet eksemplaret direkte fra opphavsmannen under tre år før videresalget, og der prisen ikke overstiger 10.000 euro. Selger og formidler som er yrkesmessig virksomme på kunstmarkedet er betalingspliktige. Deltar det ikke slike selgere eller formidlere i salget, er kjøper ansvarlig for vederlaget. De betalingspliktige må årlig rapportere sine følgerettspliktige videresalg til organisasjonen som forvalter følgeretten. Det er ikke fastsatt begrensninger på hvem retten kan gå over til ved opphavsmannens død. Etterlater han seg ingen arvinger, er det imidlertid bestemt at eventuelle følgerettsvederlag skal gå til kollektive formål. Ordningen med obligatorisk forvaltning av følgerettsvederlaget foreslås videreført.

1.4.3 Island

Island har regler om følgerett for enkelte videresalg av kunstverk. Vederlagssatsen er 10 %. Island har ennå ikke gjennomført følgerettsdirektivet.

1.4.4 Sverige

Sverige har regler om følgerett i kapittel 2 a i sin opphavsrettslov. Vederlagssatsen er 5 % av salgsprisen ekskl. merverdiavgift. Følgerettsdirektivet er ikke gjennomført.

1.5 Bernkonvensjonen

Norge har tiltrådt Bernkonvensjonen av 1886 om beskyttelse av litterære og kunstneriske verk, sist revidert i 1971. Artikkel 14ter har regler om følgerett. Bestemmelsen lar medlemslandene i det alt vesentlige selv avgjøre om det skal innføres regler om følgerett i nasjonal rett, og hvordan disse eventuelt skal utformes. Men når regler om følgerett først er innført bestemmer artikkelen at krav i henhold til disse reglene kan gjøres gjeldende kun når det foreligger gjensidighet i forhold til den staten opphavsmannen er statsborger av eller har sitt vanlige bosted i. Opphavsmenn fra de land som er bundet av bestemmelsen får med dette ikke rett til mer enn det de enkelte konvensjonsland gir egne borgere.

2 Alminnelige merknader

2.1 Gjennomføringen av følgerettsdirektivet

2.1.1 Om forholdet til avgiftsordningen

Avgiften på omsetning av billedkunst har eksistert i over 50 år og har vel etablerte rutiner og regler for innkreving og utdeling av pengene. Rapporter fra Bildende Kunstneres Hjelpesfond, som forvalter ordningen, tyder på at den fungerer svært godt.

Midlene som avgiftsordningen bringer inn til Bildende Kunstneres Hjelpesfond skal gå til å støtte billedkunstnere som har eller har hatt sitt virke i Norge, deres etterlatte (i praksis gjenlevende ektefelle) og andre formål til fremme av norsk billedkunst. Dette er en kollektiv ordning som fordeles etter søknad, og som først og fremst tildeles samtidskunstnere i form av ulike typer tilskudd og stipend. Følgerettsvederlaget er på den annen side en individuell ordning, hvor den innkrevde avgiften utbetales direkte til opphavsmannen av verket, eller til dennes arving. I praksis fører dette til en svært ulik fordeling av midlene. Mens kunstavgiften i all vesentlighet går til støtte av nålevende samtidskunstnere og bidrar til en forbedring av deres arbeids- og levekår, viser det seg at følgerettsvederlaget vanligvis kommer veletablerte kunstnere eller kunstneres arvinger til gode, ettersom den først inntreffer ved videresalg. Kunstavgiften er derfor et viktig kollektivt kunstnerpolitisk virkemiddel som vil ha stor betydning også som et tillegg til ordningen med følgerettsvederlag.

Kultur- og kirke departementet peker dessuten på at en betydelig andel av midlene til avgiftsordningen kommer fra salg som ikke vil kunne omfattes av en følgerettsordning. Dette gjelder eksempelvis salg av originaleksemplarer av åndsverk som har falt i det fri (hvor opphavsrettens vernetid er utløpt). Gitt dagens ordning, viser beregninger at Bildende Kunstneres Hjelpesfond vil få et inntektstap

på ca. 15 % ved innføringen av en følgerettsordning i norsk rett. Å beholde dagens avgiftsordning sammen med den nye følgerettsordningen vil altså bidra til å styrke kunstnerens økonomiske stilling, ettersom fondet også i fremtiden vil ha tilstrekkelige midler til å spille en kunstpolitisk rolle. En slik dobbel løsning med både avgift og følgerett, antas også å være velkommen i de ulike kunstnermiljøene.

Slik departementet ser det vil det etter dette være hensiktsmessig å beholde dagens ordning med kunstavgift ved siden av den nye ordningen med følgerettsvederlag.

Når det gjelder spørsmål om hvilke verkstyper avgiftsordningen skal omfatte, samt spørsmål om avgiftsnivå, vises det til punktene 2.1.5.2 og 2.1.8.

2.1.2 Plasseringen av reglene om følgerett

Innenfor de grenser som er angitt i åndsverkloven, omfatter opphavsmannens enerettigheter det å fremstille eksemplarer og å gjøre det tilgjengelig for allmennheten, jf. åndsverkloven § 2. Herunder faller det som kalles opphavsmannens spredningsrett. Denne retten omfatter bl.a. det å fremby et eksemplar av et åndsverk for salg. Dette avgrenses av bl.a. reglene om konsumpsjon av spredningsretten i åndsverkloven § 19, som innebærer at et eksemplar som med opphavsmannens samtykke er solgt innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, fritt kan spres videre blant allmennheten. Følgeretten gir derimot den enkelte opphavsmann, eller hans rettsetterfølger, i enkelte tilfeller rett til vederlag når et eksemplar av opphavsmannens åndsverk selges. Opphavsmannen får imidlertid ved sin følgerett ikke noen adgang til å nekte slaget gjennomført.

Departementet har vurdert flere alternativ til plassering av en bestemmelse om følgerett. I forslaget er bestemmelsen plassert som § 38c til slutt i åndsverklovens 2. kapittel. Departementet vil komme tilbake til spørsmålet om plassering i den kommende gjennomgangen av åndsverklovgivningen.

2.1.3 Videresalg

Direktivet artikkel 1 nr. 1 begrenser følgeretten til å gjelde "ethvert videresalg etter opphavsmannens første avhending av verket". I forslaget er følgeretten iht. direktivet begrenset til "videresalg". Den første overdragelsen som skjer fra opphavsmannen omfattes etter dette ikke av følgeretten. Ved første overdragelse er det opphavsmannen selv som eventuelt gjør verket tilgjengelig for allmennheten, overdrar rettigheter knyttet til eksemplaret, og eventuelt mottar vederlag for dette. Begrunnelsene bak følgerettsvederlaget slår dermed ikke til i disse tilfellene, som de gjør ved de etterfølgende overdragelsene. Det samme gjelder etter opphavsmannens død der det er arvingen som står for den første overdragelsen, samt der overdragelsen av eksemplaret skjer etter kreditorforfølging av opphavsmannen. Heller ikke der opphavsmannen selger et eksemplar han tidligere har solgt, men som han senere har fått seg overdratt, slår begrunnelsene for følgeretten til. Disse overdragelsene bør derfor regnes som førstegangssalg, og falle utenfor området for følgeretten.

I enkelte tilfeller kan det oppstå spørsmål om det foreligger ett eller to videresalg. Om en kunsthandler kjøper et kunstverk av et galleri, og senere selger det videre til et annet galleri, finner det sted to videresalg. Annerledes er situasjonen normalt for auksjonshuset som ikke på noe tidspunkt kan sies å eie kunstverket, men kun formidler salget mellom kjøper og selger. I slike tilfeller vil det eventuelt kun være ett vederlagspliktig videresalg. Slik vil det også være i et kommisjonsforhold, der eiendomsretten går direkte over til kjøper.

Følgeretten gjelder ethvert videresalg der vilkårene er oppfylt, uavhengig av hvor salget skjer eller hvilke kanaler som benyttes ved inngåelsen eller oppfyllelsen av salgsavtalen. Også avtaler som inngås over Internett, eller andre nye kommunikasjonsformer, underlegges reglene om følgerett.

2.1.4 Kravet til selger, kjøper eller formidler

Direktivet artikkel 1 nr. 2 begrenser følgeretten til å gjelde videresalg der ”profesjonelle aktører på kunstmarkedet er involvert som selgere, kjøpere eller formidlere”. Som eksempler på slike aktører nevnes ”auksjonshus, kunstgallerier og generelt alle kunsthandlere”. I fortalen 18 sies at følgeretten bør avgrenses mot ”videresalg som utføres direkte mellom personer som handler som privatpersoner uten deltaking av en profesjonell aktør på kunstmarkedet.” Bakgrunnen for denne avgrensningen er bl.a. at det ikke er ønskelig å gripe inn i den private sfære, og at det her er små muligheter for kontroll.

Departementet foreslår at direktivets krav om deltakelse av profesjonell aktør på kunstmarkedet gjennomføres ved å begrense følgerettens anvendelsesområde til transaksjoner der ”en som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet deltar som selger, kjøper eller formidler”. Herunder faller eksemplene angitt i direktivet: auksjonshus, kunstgallerier og kunsthandlere.

Det bemerkes at grensen mellom de transaksjoner som faller utenfor og de som faller innenfor området for følgeretten ikke følger det opphavsrettslige skillet mellom den offentlige og den private sfære. Et videresalg som etter selgers annonse i en dagsavis skjer mellom to personer som begge handler som privatpersoner, vil altså falle utenfor følgerettens område, dersom verken avisen eller eventuelle andre involverte formidlere oppfyller kravet om yrkesmessig opptreden i kunstmarkedet.

Aktører som driver med ervervsmessig kjøp og salg av, eller for den saks skyld formidling av, kunstverk, vil falle innenfor vilkåret når de handler i denne kapasitet. Men dette gjelder ikke dersom vedkommende opptrer i egenskap av privatperson. For eksempel vil kunsthandleren, som uten hjelp av formidlere, og for utsmykning i egen stue, kjøper et kunstverk av en privatperson, ikke måtte betale følgerettsvederlag, ettersom både kjøper og selger handler som privatpersoner.

Vilkåret gjelder yrkesmessig opptreden i kunstmarkedet. Kunstprofessoren som kjøper et kunstverk i gave til sin ektefelle, opptrer i egenskap av privatperson, og vil i tråd med fortalen 18 ikke måtte betale følgerettsvederlag.

Det er ikke bare den som driver ervervsmessig som vil falle innenfor vilkåret. Kafeer, restauranter etc. som regelmessig stiller ut andres kunstverk for salg, vil i

prinsippet falle innenfor vilkåret selv når de ikke krever provisjon, men departementet antar at det i disse tilfellene normalt ikke dreier seg om videresalg. Også kunstmuseer vil i utgangspunktet falle innenfor vilkåret. I tråd med fortalen 18 foreslås imidlertid et unntak for videresalg som skjer fra privatpersoner til museer som er åpne for allmennheten, men som ikke driver ervervsmessig, med mindre salget formidles av en som oppfyller vilkåret om yrkesmessig opptreden. Det samme må gjelde transaksjoner mellom slike museer. Kriteriet ”ervervsmessig” innebærer at ”det er et mål med økonomisk overskudd for øye” med den aktuelle aktivitet, jf. f.eks. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 36 flg.

I tråd med direktivet må den yrkesmessige opptreden knytte seg til kunstmarkedet. Det er ikke tilstrekkelig at aktøren i en eller annen sammenheng er profesjonell: En hvilken som helst bedrift opptrer ikke yrkesmessig i kunstmarkedet. En importør av sjokolade, som kjøper kunstverk til utsmykning av sine kontorlokaler, må ikke alene fordi han driver næringsvirksomhet betale følgerettsvederlag. Det samme må gjelde statlige og kommunale organer eller virksomheter. Driver en slik bedrift hyppig kjøp og salg av kunstverk, kanskje også for å tjene penger, vil virksomheten imidlertid raskt måtte klassifiseres som kunsthandel, og falle innenfor vilkåret.

2.1.5 Omfattede verkstyper

2.1.5.1 Følgerettsordningen

Artikkel 2 nr. 1 bestemmer hvilke verkstyper som omfattes av reglene om følgerett: ”bildekunstverker som kollasjer, malerier, tegninger, stikk, trykk, litografier, skulpturer, bildetepper, keramikk, glassvarer og fotografier”.

Direktivet angir ikke uttømmende hva som omfattes av følgeretten. Dets definisjon av billedkunst følger dessuten ikke det tradisjonelle norske skillet mellom billedkunst og kunsthåndverk. For følgeretten skal ikke bare omfatte det som i norsk rett har blitt klassifisert som billedkunst, men også kunsthåndverk som er utført i f.eks. keramikk eller glass, samt fotografiske verk. Departementet foreslår å innta direktivets eksemplifisering i lovteksten, likevel slik at kunstverk utført i glass betegnes ”glasskunst” og slik at opphavsrettslig vernede fotografier i tråd med åndsverkloven § 1 betegnes ”fotografiske verk”.

Forfatteres og komponisters originalmanuskripter omfattes ikke av direktivets harmonisering, jf. fortalen 19. Manuskripter bør, etter departementets syn, ikke omfattes av reglene om følgerett, ettersom de normalt ikke er typisk visuelle kunstverk, og dessuten først og fremst skal tjene som grunnlag for eksemplarframstilling. For øvrig er prisen på manuskripter vanligvis bestemt av andre faktorer enn det som er vanlig for kunstverk. Manuskripter skal derfor ikke regnes for å være originaleksemplarer av kunstverk.

Bygninger kan oppfylle kravene til verkshøyde. Bygninger skiller seg imidlertid fra eksemplifiseringen i forslaget ved at prisen hovedsakelig bestemmes av andre faktorer enn de mer kunstneriske. Bygninger faller utenfor området for følgeretten etter forslaget.

2.1.5.2 Avgiftsordningen

I forbindelse med gjennomføringen av følgerettsdirektivet har det blitt reist spørsmål ved om den nåværende avgiftsordningen bør utvides til å omfatte flere verkstyper enn den gjør i dag, slik at de to ordningene i større grad harmoniseres. Som nevnt ovenfor vil følgerettsvederlaget ikke bare omfatte billedkunst, men også kunsthåndverk i keramikk og glass, samt fotografiske verk. Det synes derfor hensiktsmessig at man i forbindelse med innføringen av følgerettsvederlaget vurderer å utvide dagens ordning med kunstavgift på all offentlig omsetning av billedkunst til også å omfatte kunsthåndverk i glass og keramikk, samt fotografiske verk. Kunstavgiftsloven vil dermed i det alt vesentlige samsvare med de verkskategorier som følgeretten omfatter.

Ved å legge definisjonen av avgiftsgrunnlaget tett opp til området for følgeretten, vil kunstavgiften og følgerettsvederlaget fremstå som helhetlige og mer oversiktlige, og regelverket vil bli mer harmonisk. Selv om avgiftsplikten dermed begrenses til å gjelde bare visse typer kunsthåndverk er dette selvfølgelig ikke til hinder for at midler fra fondet kan komme kunsthåndverkere for øvrig til gode.

Kunstavgiftslovens begrensning til å gjelde billedkunst har vært gjenstand for diskusjon gjentatte ganger opp gjennom årene. I 1978 ble det oppnevnt et utvalg som blant annet fikk i oppdrag å vurdere om kunstavgiftsloven burde utvides til også å gjelde kunsthåndverk. Utvalget la frem sine konklusjoner i NOU 1982:37, der de anbefalte at det burde etableres en lignende støtteordning for kunsthåndverkerne som den kunstavgiftsloven har for billedkunstnerne, men at det burde være et separat fond fundert i en egen lov. Utvalgets forslag ble aldri realisert av økonomiske hensyn.

Et hovedproblem i arbeidet med utredningen fra 1982 var hvordan man klart skulle kunne avgrense avgiftsgrunnlaget. Utvalget vurderte flere alternative løsninger, hvorav den ene nettopp var å begrense avgiftsplikten til å omfatte bare visse typer kunsthåndverk. Problemet med en slik løsning var at man ville få et avgiftsgrunnlag som var så begrenset at inntektene ville bli minimale. Forutsetningen i dag må være at en eventuell avgift på fotografiske verk og kunsthåndverk føres inn under den eksisterende ordningen som forvaltes av Bildende Kunstneres Hjelpfond. Dette slik at administrasjonskostnadene holdes lavest mulig. Inntjeningsgrunnlaget er usikkert, men må antas å være av et ikke ubetydelig omfang.

Fotografiske verk har av historiske årsaker stått i en særstilling. Eventuelle hensyn som talte mot å la kunstavgiftsloven omfatte fotografiske verk synes ikke lenger like relevante. Nå som fotografiske verk vil omfattes av følgeretten fremstår det derfor som rimelig å inkludere disse verkene også i avgiftsgrunnlaget under kunstavgiftsloven.

Departementet ber om høringsinstansenes vurdering av en eventuell utvidelse av avgiftsgrunnlaget og de spørsmål som er reist i denne forbindelse.

Departementet foreslår i tillegg å øke avgiften under kunstavgiftsordningen til 5 %, slik at den blir liggende på samme nivå som det som er foreslått for følgerettsvederlaget, mer om dette under punkt 2.1.8 nedenfor.

2.1.6 Omfattede eksemplar

Følgeretten omfatter etter direktivet kun ”originalkunstverk”. Ifølge artikkel 2 nr. 2 er dette eksemplar av kunstverk ”som er utført i begrenset antall av kunstneren selv eller under vedkommendes ansvar”. Samme bestemmelse konstaterer at slike eksemplar normalt vil være nummerert, signert eller på annen måte behørig autorisert av kunstneren.

Forslaget § 38c andre ledd første punktum definerer hvilke eksemplar som omfattes av følgeretten. Klart innenfor faller de eksemplar kunstneren selv har fremstilt og signert, f.eks. malerier eller tegninger. Når det gjelder åndsverk fremstilt i flere eksemplar, kreves det ikke at kunstneren selv har utført hvert enkelt eksemplar, men at de er fremstilt i et såpass begrenset antall at den aktuelle verkstypen da normalt nummereres, signeres eller autoriseres av kunstneren på annen måte. Det forutsettes at kravet til kunstnerens autorisering tilpasses gjeldende praksis for den enkelte verkstype. Departementet antar i alle tilfeller at den vesentlige begrensningen for hvilke eksemplar som er omfattet av følgeretten er den nedre beløpsgrensen for hvilke videresalg som omfattes, jf. punkt 2.1.8.

2.1.7 Unntaket i følgerettsdirektivet artikkel 1 nr. 3

Direktivet artikkel 1 nr. 3 åpner for å unnta fra følgeretten de videresalg der ”selger har anskaffet verket direkte fra opphavsmannen under tre år før videresalget, og når videresalgssprisen ikke overstiger 10 000 euro”. Hensikten med unntaksadgangen er å stimulere kunstgallerier til å kjøpe kunst direkte fra opphavsmannen. Vilkårene for å oppnå unntak etter bestemmelsen vil antakeligvis være arbeidskrevende og vanskelige å anvende i praksis. Et slikt unntak vil, i og med avgiftsordningen, dessuten ha mindre betydning for kunstnere i Norge sammenlignet med kunstnere i land uten en slik ordning. Det foreslås derfor at unntaksadgangen ikke benyttes.

2.1.8 Nedre beløpsgrense, beregning av følgerettsvederlaget og avgiftsnivå

Etter direktivet artikkel 3 skal det fastsettes en beløpsmessig nedre grense for de salg som omfattes av følgeretten. Denne kan høyst være 3.000 euro.

Selve beregningen av følgerettsvederlaget skjer etter reglene i direktivet artiklene 4 og 5. Grunnlaget for beregningen er salgssprisen uten skatter og avgifter, og størrelsen på vederlaget skal tilsvare en bestemt andel av denne. Satsen som bestemmer vederlaget varierer for de ulike delene av vederlaget. For den delen salgssprisen som er under høyeste minstegrense 3.000 euro kan statene selv fastsette en sats på minst 4 %. For den delen av salgssprisen som utgjør fra 3.000 euro til 50.000 euro, skal nevnte sats settes til 4 % eller 5 %. Statene har ikke adgang til selv å bestemme satsene for de øvrige deler av salgssprisen, men er bundet av satsene i direktivet artikkel 4 nr. 1 bokstav b til e. Samlet vederlag for hvert videresalg skal ikke overstige 12.500 euro per eksemplar.

Direktivet gir rom for flere løsninger ved fastsettelsen av den nedre beløpsgrensen og de ulike vederlagssatsene. Det må tas hensyn til de utslag de ulike valgalternativer har for kunstnerne, aktørene på kunstmarkedet, Bildende Kunstneres Hjelpefond og organisasjonen som vil bli godkjent etter forslaget § 38c femte ledd

første punktum. Departementet foreslår at minstegrensen settes til høyest tillatte beløp, 3.000 euro. For salg med pålydende lavere enn dette, vil det i stedet måtte betales avgift til Bildende Kunstneres Hjelpfond, hvilket innebærer at en større andel av de midler som blir innkrevd vil gå til kunstnere.

Vederlagssatsen for den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro skal være 4 eller 5 %. Fondsavgiften er på 3 %, og det oppstår dermed spørsmål om det er hensiktsmessig å heve avgiften til samme nivå som nevnte vederlagssats. Departementet vil foreslå en slik harmonisering. De fleste salg som omfattes av ordningene selges for mindre enn 50.000 euro, og med nevnte løsning blir det i de aller fleste tilfeller dermed enkelt for brukerne å fastslå hvilket beløp som må innbetales i vederlag eller avgift. Departementets forslag tar også hensyn til selve administreringen av ordningene. I tillegg kommer at en slik harmonisering av satsene medfører at fondet vil bli kompensert for en del av inntektsbortfallet innføringen av følgerettsvederlaget medfører.

Departementet foreslår at vederlagssatsen for den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro settes til 5 %. Med dette vil det samlede følgerettsvederlaget nå et slikt nivå at ordningen får et tilfredsstillende grunnlag. Dette er dessuten i tråd med nivået i flere av de nordiske land. Med dette foreslår departementet også en endring i kunstavgiftsloven, slik at avgiftsnivået kan heves til 5 %.

I forslaget er reglene for beregning av følgerettsvederlaget inntatt i § 38c tredje ledd. Salgsprisen uten merverdiavgift skal legges til grunn for beregningen. I beregningsgrunnlaget inngår eventuelle salær som kjøper skal betale og verdien av materialer som inngår i kunstverket.

Beløpene i forslaget er oppgitt i euro. Det er Norges Banks notering av valutakursen på salgsdagen som skal legges til grunn ved beregningen av følgerettsvederlaget. Dersom kunstverket ikke selges på en virkedag, skal Norges Banks siste notering legges til grunn.

2.1.9 Følgerettens overgang

Følgeretten er ”en uavhendelig rett som opphavsmannen heller ikke på forhånd kan gi avkall på”, jf. direktivet artikkel 1 nr. 1. Ifølge fortalen 1 er følgeretten ”en uavhendelig og ufravigelig rett”.

Direktivet artikkel 6 nr. 1 bestemmer at følgerettsvederlaget ”skal betales til verkets opphavsmann, og med forbehold for artikkel 8 nr. 2, til rettsetterfølgerne etter opphavsmannens død.” Artikkel 8 nr. 2 åpner for at de land som ikke hadde regler om følgerett den 13. oktober 2001, kan utsette anvendelsen av følgerett for rettsetterfølgerne etter opphavsmannens død til 1. januar 2010. Under visse betingelser åpner artikkel 8 nr. 3 for ytterligere to års utsettelse. Fortalen 27 understreker at direktivet ikke bør berøre landenes arverettslovgivning. Dette gir statene en viss frihet til å bestemme hvem rettsetterfølgerne kan være. Samme punkt i fortalen fastsetter at eventuelle rettsetterfølgerne skal kunne anvende følgeretten til fulle etter opphavsmannens død.

Departementet foreslår at Norge ikke benytter seg av adgangen til utsatt anvendelse for rettsetterfølgere etter opphavsmannens død, jf. artikkel 8 nr. 2.

Skulle følgeretten begrenses til å gjelde for kunstverk av levende opphavsmenn, vil det samlede innbetalte følgerettsvederlag bli anslagsvis over 80 % lavere enn det vil bli dersom også rettsetterfølgerne får ta del i følgeretten. Tatt i betraktning utgiftene til innkreving og fordeling av vederlaget, vil en slik utsettelse svekke grunnlaget for hele følgerettsordningen.

Slik forslaget er utformet vil følgeretten etter opphavsmannens død gå over til hans arvinger i tråd med reglene i lov 3. mars 1972 nr. 5. Dersom opphavsmannen ikke har arvinger, verken etter lov eller testament, foreslår departementet at fremtidige følgerettsvederlag skal tilfalle den oppkrevings- og fordelingsorganisasjonen som til enhver tid er godkjent etter forslaget § 38c femte ledd første punktum, og brukes til å dekke kostnadene ved forvaltningen av følgeretten, eller til andre kollektive formål fastsatt i vedtektene.

Etter forslaget kan verken opphavsmannen eller rettighetshaverne etter kunstnerens død overdra retten. Forbudet omfatter også alle typer delvis overdragelse.

Det kan ikke gis avkall på retten til følgerettsvederlag. Dette innebærer at rettighetshaveren overfor den betalingspliktige ikke kan frafalle kravet på følgerettsvederlag på vegne av oppkrevings- og fordelingsorganisasjonen. Som det fremgår av punkt 2.1.11, er organisasjonen i alle tilfeller forpliktet til å innkreve forfalt følgerettsvederlag.

2.1.10 Vederlagspliktig

Direktivet artikkel 1 nr. 4 bestemmer at følgerettsvederlaget skal betales av selger. Andre punktum i bestemmelsen åpner for at kjøper eller formidler, det være seg alene eller sammen med selger, kan gjøres ansvarlige for vederlaget, når de deltar som profesjonell aktør på kunstmarkedet.

Departementet foreslår at selger og formidler skal stå solidarisk ansvarlig for følgerettsvederlaget når de begge opptre yrkesmessig i kunstmarkedet. Opptre bare en av dem yrkesmessig i kunstmarkedet, er han alene ansvarlig. Av hensyn til å begrense inngrep i den private sfære, samt å sikre mulighet for kontroll med om vederlaget blir betalt, skal kjøper være ansvarlig for vederlaget dersom verken selger eller formidler yrkesmessig opptre i kunstmarkedet.

2.1.11 Innkreving og fordeling av vederlaget

Direktivet artikkel 6 nr. 2 åpner for innføring av enten obligatorisk eller valgfri kollektiv forvaltning av følgeretten. Som en mulig løsning nevner fortalen 28 at forvaltningen av følgeretten kan overlates til en forvaltningsorganisasjon. Videre pekes det på at statene bør sikre at disse organisasjonene arbeider på en åpen og effektiv måte, og at vederlag som er tiltenkt opphavsmenn fra andre medlemsstater faktisk blir oppkrevd og utbetalt.

Departementet antar at det er behov for en forenklet ordning med betaling av vederlaget, og da slik at de vederlagspliktige kan forholde seg til en enkelt oppkrevings- og fordelingsorganisasjon. Departementet foreslår at det etableres en ordning med en organisasjon som krever inn vederlaget fra de vederlagspliktige, og utbetaler det til rettighetshaverne. Ordningen foreslås gjort obligatorisk slik at

rettighetshaverne må gjøre sitt vederlagskrav gjeldende overfor den aktuelle oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen. Organisasjonen vil ha enerett til å kreve inn følgerettsvederlaget fra de vederlagspliktige. Vederlaget skal innkreves uavhengig av om rettighetshaveren er medlem i den aktuelle organisasjon. Det skal også innkreves uavhengig av om opphavsmannen, eller den eventuelle arving, er norsk statsborger eller bosatt i Norge, forutsatt at vedkommende kan kreve vederlaget utbetalt, jf. forslaget til nytt fjerde ledd i åndsverkloven § 57, forskriftene til åndsverkloven § 6-1 og punkt 2.1.14. Organisasjonen skal kreve følgerettsvederlaget utbetalt selv om rettighetshaver ikke har gjort krav gjeldende overfor organisasjonen.

Departementet godkjenner oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen etter søknad. Organisasjonen må representere rettighetshavere til kunstverk som omfattes av reglene om følgerett og som omsettes i Norge, eller være en forvaltningsorganisasjon for rettighetene til slike kunstverk. Godkjenning vil være tidsbegrenset.

Departementet kan stille vilkår i godkjenning. Det legges i den sammenheng opp til at organisasjonens vedtekter, og eventuelle endringer i disse, skal godkjennes av departementet. Vederlag som tilfaller organisasjonen etter foreldelse, samt vederlag som ellers tilfaller organisasjonen, skal gå til dekning av utgifter ved innkreivningen og fordelingen av følgerettsvederlaget, eller brukes til andre kollektive formål fastsatt i vedtektene. Vederlagsberettigede som eventuelt ikke kan opptas som fulle medlemmer av organisasjonen, skal i vedtektene sikres samme behandling som medlemmer med hensyn til sitt krav på følgerettsvederlag. Dette gjelder også utenlandske vederlagsberettigede. Innenfor disse rammer kan organisasjonen inngå avtaler med tilsvarende organisasjoner i andre land om fordeling av vederlag til rettighetshaverne. Årsrapport og revidert regnskap skal oversendes departementet. Det forutsettes at organisasjonen samarbeider med Bildende Kunstneres Hjelpfond, slik at de to ordningene i størst mulig utstrekning kan samordnes i forhold til brukerne.

Følgerettsvederlag som ikke utbetales før kravet er foreldet, skal etter forslaget tilfalle organisasjonen, og brukes som nevnt i forslaget § 38c femte ledd andre punktum.

2.1.12 Opplysningsplikt og innbetalingsterminer for avgiften på omsetning av billedkunst

Etter direktivet artikkel 9 skal berettigede til å motta følgerettsvederlaget, jf. art. 6, i en periode på 3 år etter videresalget, kunne kreve at de profesjonelle aktørene på kunstmarkedet, jf. art. 1 nr. 2, fremlegger alle opplysninger som kan være nødvendige for å sikre utbetaling av vederlag i forbindelse med videresalget.

Departementet foreslår at direktivforpliktelsen gjennomføres ved at organisasjonen som blir godkjent etter forslaget § 38c femte ledd første punktum får rett til å kreve de opplysninger som er nødvendige for å sikre betaling av følgerettsvederlag for de siste tre års salg. Opplysningsretten gjelder overfor selger, kjøper eller formidler som nevnt i forslaget § 38c første ledd.

Departementet antar at det er hensiktsmessig å pålegge selgere, kjøpere og formidlere som nevnt i forslaget § 38c første ledd en årlig rapporteringsplikt. I

forslaget forpliktes derfor selger, kjøper og formidler som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet til organisasjonen godkjent etter forslaget § 38c femte ledd første punktum å innrapportere de opplysninger som er nødvendige for at organisasjonen skal kunne kontrollere at riktig vederlag er innbetalt. Fristen for å sende inn disse opplysningene bør sees i sammenheng med terminene for innbetaling av avgiften på omsetning av billedkunst, og derfor foreslås satt til sjette termin for innbetaling av merverdiavgift, jf. nedenfor.

Det stilles med dette ikke bestemte krav til når følgerettsvederlaget skal innbetales, men det vil være formålstjenlig for de involverte om innkrevingen av følgerettsvederlaget samordnes med innkrevingen av avgiften.

I kunstavgiftsloven § 4 finnes regler om innbetalingsterminer for avgiften. Den skal innbetales ved første, tredje og femte termin. Departementet er også gitt hjemmel for å gi regler om avvikende innbetalingsterminer. Den første gjeldende innbetalingstermin berører månedene november til februar, altså to regnskapsår. Det har derfor blitt påpekt at det vil være hensiktsmessig å endre terminene til andre, fjerde og sjette momstermin. Det foreslås på denne bakgrunn å endre loven, slik at departementet kan fastsette innbetalingsterminene slik det til enhver tid passer.

Det er aktørenes ansvar å rapportere de nødvendige opplysninger til organisasjonen. For å sikre at rapporteringsplikten overholdes, foreslår departementet at unnlatt innberetning skal kunne straffes med bøter.

2.1.13 Følgerettens varighet

Direktivet art. 8 nr. 1 bestemmer at vernetiden for følgeretten skal tilsvare den som er fastsatt i direktiv 93/98/EØF art. 1. Det opphavsrettslige vernet etter åndsverkloven oppfylder disse kravene. Eppersom følgeretten i forslaget er begrenset til eksemplar av opphavsrettslig vernet kunstverk, oppfylder de foreslåtte reglene om følgerett kravene til vernetid.

2.1.14 Verk med en nærmere bestemt tilknytning til utlandet

EØS-avtalen krever at reglene om følgerettsvern i norsk rett må gjelde også for borgere av øvrige EØS-land. Med hensyn til borgere fra tredjestater, er det i fortalen 29 angitt at følgeretten bør omfatte opphavsmenn fra tredjestater som gir tilsvarende vern til opphavsmenn som er borgere av EØS-land. Direktivet artikkel 7 nummer 1 fastsetter at opphavsmenn og rettsetterfølgere skal omfattes av reglene om følgerett bare dersom lovgivningen i det land de er borgere gir følgerettsvern for opphavsmenn fra medlemsstatene og deres rettsetterfølgere. Samme artikkel nummer 3 åpner for å behandle personer med vanlig bosted i en medlemsstat på samme måte som statens egne borgere med hensyn til følgerettsvernet. Bernkonvensjonen artikkel 14ter bestemmer at krav om følgerettsvederlag kan gjøres gjeldende kun når det foreligger gjensidighet i forhold til den staten opphavsmannen er statsborger av eller har sitt vanlige bosted i.

Departementet foreslår et nytt ledd i § 57 som presiserer at § 38c kun vil få anvendelse på åndsverk som er skapt av norsk statsborger eller av person som er bosatt her i riket.

Forskriftene til åndsverkloven § 6-1 sikrer at følgeretten etter forslaget vil gjelde tilsvarende for opphavsmenn og rettsetterfølgere som er borgere av eller bosatt i land innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. For øvrig kan Kongen etter § 59 gi nærmere regler om anvendelse av § 38c for verk med tilknytning til tredjestater.

2.1.15 Forholdet til avgiften på omsetning av billedkunst

For å unngå at det må betales både avgift og følgerettsvederlag for samme videresalg, foreslås de følgerettspliktige videresalg unntatt fra lov om avgift på omsetning av billedkunst.

2.2. Andre endringsforlag

2.2.1 Retting – åndsverkloven § 54 fjerde ledd første punktum

Paragraf 54 er åndsverklovens straffebestemmelse, og før lovendringen 17. juni 2005 var den bygd opp slik at hovedhandlingen kunne være straffbar etter første ledd, medvirkningen etter andre ledd. Dagjeldende tredje ledd innebar på nærmere vilkår straffskjerpelse for både hovedhandlingen og medvirkningen ved henvisning til ”overtredelse som nevnt i første og andre ledd”.

Ved lov 17. juni 2005 nr. 97 ble det innført nytt andre ledd i § 54. Lovendringen innebar at dagjeldende andre ledd ble nytt tredje ledd. Medvirkningen er altså etter gjeldende åndsverklov regulert i tredje ledd. Ved lovendringen ble behovet for endring i bestemmelsen om straffskjerpelse – som følge av nytt andre ledd – oversett. Det vises fremdeles til ”overtredelse som nevnt i første og andre ledd”, og straffskjerpelsen gjelder følgelig ikke lenger for medvirkningen. Dette er åpenbart utilsiktet, og etter departementets oppfatning bør henvisningen til bestemmelsen om medvirkning inn igjen i loven. Det foreslås derfor en endring i § 54 fjerde ledd første punktum, ved at ”første og andre ledd” erstattes med ”første til tredje ledd”.

2.2.2 Presisering – åndsverkloven § 53a andre ledd

Ved lovendring 17. juni 2005 ble det i åndsverkloven innført ny § 53a. I andre ledd oppstilles forbud mot en nærmere angitt befatning med ”innretninger, produkter eller komponenter som frembys med det formål å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer, kun har begrenset ervervsmessig nytte for annet enn slikt formål, eller i hovedsak er utviklet for å muliggjøre eller forenkle slik omgåelse.”

De tre beskrivelser som i slutten av leddet gis av ”innretninger, produkter eller komponenter”, er likestilte og selvstendige – de utgjør alternative vilkår. Forbudet retter seg altså mot ”innretninger, produkter eller komponenter” som enten

- ”frembys med det formål å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer”, eller som
- ”kun har begrenset ervervsmessig nytte for annet enn slikt formål” eller som

- ”i hovedsak er utviklet for å muliggjøre eller forenkle slik omgåelse”.

Etter departementets oppfatning vil det komme klarere frem at de tre vilkårene er alternative om en tilføyer ordene ”eller som” og ”som” før det andre og tredje alternativet, og en slik endring foreslås. Det er ikke tilsiktet realitetsending, bare en klargjøring av at de tre vilkårene som nevnes til slutt i leddet er alternative, og at oppfyllelse av ett av dem er tilstrekkelig til å etablere ansvar.

2.2.3 Presisering – åndsverkloven § 38a første ledd første punktum

Ved lovendring 17. juni 2005 ble kravet i åndsverkloven § 38a om at organisasjon som skal godkjennes til å inngå avtalelisensavtaler må representere en vesentlig del av ”norske” opphavsmenn på området, fjernet. Om bakgrunnen for endringen heter det i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 54 – 55:

”I Danmark ble den tilsvarende bestemmelsen i den danske opphavsretsloven endret i 2001. Bakgrunnen var kritikk fra EU-kommisjonen, på grunn av en klage, mot avtalelisensen for videresending av kringkastingssending. Kommisjonen mente at den danske bestemmelsen, som inneholdt et nasjonalitetskriterium, var uforenlig med EUs regler om forbud mot diskriminering på grunnlag av nasjonalitet og fri utveksling av tjenesteytelser. I forarbeidene til det danske lovforslaget sies at nasjonalitetskriteriet endres bl.a. for å unngå usikkerhet omkring funksjonen av avtalelisenssystemet. Etter dansk opphavsretslov gjelder nå et krav om at organisasjonen som har kompetanse til å inngå avtale som utløser avtalelisensvirkning, må representere «en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark».

Gjennom EØS-avtalen gjelder forbudet mot diskriminering på grunnlag av nasjonalitet og prinsippet om fri utveksling av tjenesteytelser også i EØS-området. Departementet foreslo derfor i høringsutkastet at tilsvarende endring gjøres i åndsverkloven § 38a. Det samme er foreslått i Finland.”

Endringen i § 38a var bare ment å relatere seg til nasjonalitetskriteriet. Departementet ser imidlertid nå at den form bestemmelsen i første ledd første punktum har fått, kan innebære en videre forståelse av endringen. Bruken av bestemt form (”de verk”) har medført at bestemmelsen kan tolkes snevrere enn ment. Dekkende formulering vil være ” (...) en vesentlig del av opphavsmennene til verk som brukes i Norge (...)”, og slik endring foreslås.

2.2.4 Fordeling av vederlag etter åndsverkloven § 45b for videresending av lydopptak

Ved offentlig fremføring av lydopptak har tilvirkeren av opptaket og de utøvende kunstnere hvis fremføring gjengis i opptaket, krav på vederlag etter åndsverkloven § 45b. Kravet kan bare gjøres gjeldende gjennom godkjent oppkrevings- og fordelingsorganisasjon. Norwaco krever inn og fordeler vederlag for videresending av kringkastingssending hvor det er brukt lydopptak, Gramo for den øvrige offentlige fremføring av lydopptak. Det er i forskrift gitt fellesregler om bl.a. oppkrevingen og fordelingen.

Ifm. innføringen av en særskilt foreldelsesfrist i åndsverkloven, ble ved lovendring 17. juni 2005 en bestemmelse om at rettighetshavere som ikke er medlem av organisasjonen selv må fremsette krav på vederlag, flyttet fra forskriften til loven.

Bestemmelsen ble i sin tid gitt utelukkende for Gramo-systemet, og Norwaco har påpekt at denne og andre fellesbestemmelser ikke passer godt på deres område.

I tillegg til å oppkreve og fordele vederlag etter åndsverkloven § 45b, forvalter Norwaco videresendingsrettigheter gjennom avtaler som utløser avtalelisens etter § 34. På dette grunnlag inngår Norwaco, sammen med kringkastingsselskapene, avtaler med norske kabelnett om videresending av en rekke norske og utenlandske programkanaler. Vederlaget som Norwaco oppkrever etter disse avtalene fordeles etter prinsippene i åndsverkloven § 37, hvor det bl.a. heter at "utenforstående rettighetshavere skal ha samme rett som organiserte til å få del i midler og goder som utdeles fra eller som vesentlig er bekostet av vederlaget." Utenforstående rettighetshavere kan også kreve individuelt vederlag utbetalt fra Norwaco etter § 37 andre ledd.

Vederlag etter § 45b oppkreves som en integrert del av det samlede vederlag Norwaco og kringkastingsselskapene krever av kabelnettene. Norwaco tar til orde for at vederlag oppkrevd etter § 45b bør fordeles etter tilsvarende prinsipper som vederlag oppkrevd på grunnlag av avtalelisensavtale; alle midler som Norwaco oppkrever bør fordeles etter prinsippene i åndsverkloven § 37.

Norwaco viser til at det er flere praktiske grunner til at Norwacos og Gramos virksomhet, selv om det er under samme paragraf, ikke fullt ut bør undergis samme regelverk. For det første omfatter kringkastingsvederlaget til Gramo bare norske sendinger, der man i stor utstrekning kan få oversikt over aktuelle utøvere og tilvirkere, og kan fordele individuelt til disse. Norwacos oppkreving omfatter i tillegg utenlandske sendinger, og gjelder derved utenlandske rettigheter i langt større grad enn hva tilfellet er for Gramo.

Ifølge Norwaco forutsetter deres virksomhet for øvrig en mer aktiv distribusjon av vederlag, evt. også fordelt kollektivt. De prinsipper som er nedfelt i § 37 er derfor best egnet som grunnlag for Norwacos fordeling – også av vederlag oppkrevd etter § 45b.

Norwaco peker videre på at vederlaget til utøvere og tilvirkere etter § 45b bare er en del av det vederlag Norwaco oppkrever for disse rettighetshavere. Bl.a. vederlag for videresending av livefremføringer og overførte rettigheter til produsenter oppkreves under forutsetningene i § 34, og skal fordeles etter prinsippene i § 37.

Selv om § 45b nok er utformet med sikte på individuell fordeling, kan ikke departementet se at det foreligger tungtveiende grunner for at Norwaco ikke skal kunne fordele også vederlaget etter denne bestemmelsen uten å avvente krav fra utenforstående rettighetshavere. Departementet foreslår på denne bakgrunn at det innføres en spesialregel for fordelingen av vederlag for videresending av lydopptak, ved at det tilføyes et nytt siste punktum i § 45b tredje ledd: "Vederlag for videresending kan uansett fordeles etter prinsippene i § 37."

3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Innføringen av en følgerett i norsk rett innebærer at enkelte opphavsmenn, og deres arvinger, får en direkte økonomisk interesse i enkelte videresalg av kunstverk. For slike videresalg vil det måtte betales følgerettsvederlag i stedet for

avgift til Bildende Kunstneres Hjelpfond. Dette medfører en viss omfordeling fra nålevende kunstnere til kunstneres arvinger.

Innføringen av følgerettsvederlaget fører til at avgiftsgrunnlaget innsnevres. Imidlertid blir fondet kompensert for det påfølgende inntektstapet gjennom harmoniseringen av avgiftsnivået og vederlagssatsen til 5 % for den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro. Dette medfører at prisen på de kunstverk som omfattes av ordningene vil øke. Dette vil imidlertid ikke være tilfelle ved salg av de dyreste kunstverkene som omfattes av følgerettsordningen, hvor vederlaget beregnes etter gradvis synkende vederlagssatser, og hvor vederlaget høyst kan være 12.500 euro.

Innføringen av følgerettsordningen vil medføre en viss økning i de totale administrasjonskostnadene sammenlignet med nåværende situasjon. Tatt i betraktning den foreslåtte økningen i avgiftsnivået, er det imidlertid tvilsomt om de relative kostnadene vil øke. Vesentlige administrative merkostnader for kunsthandlerne vil forslaget ikke ha.

For øvrig antar departementet at endringsforslagene ikke vil ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning, verken for det offentlige eller private.

4 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Forslag til endringer i åndsverkloven

Til § 38a

Det foreslås en endring i *første ledd første punktum* for at bestemmelsen ikke skal tolkes snevrere enn tilsiktet. Bestemmelsen ble sist endret 17. juni 2005, og den bestemte formen ("de verk") som ble benyttet kan innebære at bestemmelsen oppfattes snevrere enn den er ment å være. Ordet "de" foreslås derfor tatt bort slik at en sitter igjen med den mer dekkende formuleringen "(...) en vesentlig del av opphavsmennene til verk som brukes i Norge (...)".

Til § 38c

Bestemmelsen er ny og skal gjennomføre følgerettsdirektivet. Det vises til behandlingen ovenfor.

Første ledd første punktum fastsetter retten til følgerettsvederlag. Retten er begrenset til å gjelde der selger, kjøper eller formidler yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet. Vilåret omfatter typisk auksjonshus, kunstgallerier og kunsthandlere som er involvert som nevnt. Retten gjelder ikke de rent private salg. Derfor vil den som normalt faller innenfor vilåret ikke kvalifisere salget dersom vedkommende opptrer i egenskap av privatperson. For eksempel vil kunsthandleren, som uten hjelp av formidlere, og for utsmykning i egen stue, kjøper et kunstverk direkte av en privatperson, ikke måtte betale følgerettsvederlag, ettersom både kjøper og selger handler som privatpersoner. Vilåret gjelder yrkesmessig opptreden i kunstmarkedet. Ikke bare den som driver ervervsmessig vil falle innenfor vilåret. Kafeer, restauranter etc. som regelmessig stiller ut andres kunstverk for salg, vil i prinsippet falle innenfor vilåret selv når de ikke krever provisjon, men departementet antar at det i disse tilfellene normalt ikke dreier seg om videresalg. Det forutsettes dessuten en sammenheng mellom

kunstmarkedet og den yrkesmessige opptreden, slik at ikke en hvilken som helst bedrift som handler kunst til egne lokaler omfattes av vilkåret. Det samme må gjelde statlige og kommunale organer eller virksomheter. Driver en slik bedrift hyppig kjøp og salg av kunstverk, kanskje også for å tjene penger, vil virksomheten imidlertid raskt måtte klassifiseres som kunsthandel, og falle innenfor vilkåret.

Følgerettsvederlaget gjelder videresalg. Opphavsmannens salg av kunstverket omfattes dermed ikke av følgeretten, selv om eksemplaret tidligere er solgt, og senere kjøpt tilbake. Det samme gjelder der arvingen(e) står for den første overdragelsen og der eksemplaret for første gang overdras etter kreditorforfølging.

I noen tilfeller kan det oppstå spørsmål om det foreligger ett eller to videresalg. Om en kunsthandler kjøper et kunstverk av et galleri, og senere selger det videre til et annet galleri, finner det sted to videresalg. Annerledes er situasjonen normalt for auksjonshuset, som ikke på noe tidspunkt kan sies å eie kunstverket, men kun formidler salget mellom kjøper og selger. I slike tilfeller vil det eventuelt kun være ett vederlagspliktig videresalg. Slik vil det også være i et kommisjonsforhold, der eiendomsretten går direkte over til kjøper.

Listen med eksempler på verkstyper som omfattes av følgeretten er ikke uttømmende. Bestemmelsen skiller ikke mellom det som tradisjonelt har vært ansett som henholdsvis billedkunst og kunsthåndverk, men omfatter også kunsthåndverk som er utført i f.eks. keramikk eller glass, samt fotografiske verk. Manuskripter omfattes derimot ikke.

Følgerettsvederlaget omfatter videresalg av originaleksemplar, som ifølge *første ledd andre punktum* er eksemplar av kunstverk utført i et begrenset antall av kunstneren selv eller med hans samtykke. Dette omfatter eksemplar utført og autorisert av kunstneren selv, som malerier. Når det gjelder åndsverk utført i flere eksemplar, kreves det ikke at kunstneren selv har fremstilt hvert enkelt eksemplar, men at de er utført i et såpass begrenset antall at den aktuelle verkstypen da normalt nummereres, signeres eller autoriseres av kunstneren på annen måte. Det forutsettes at kravet til kunstnerens autorisering tilpasses gjeldende praksis for den enkelte verkstype.

Av *første ledd siste punktum* fremgår at byggverk ikke omfattes av reglene om følgerett.

Unntaket i *andre ledd* innebærer at museer som er åpne for publikum og ikke driver ervervsmessig, i utgangspunktet ikke skal anses for å falle innenfor vilkåret om yrkesmessig opptreden i kunstmarkedet etter første ledd. Kriteriet ”ervervsmessig” innebærer at ”det er et mål med økonomisk overskudd for øye” med den aktuelle aktivitet, jf. f.eks. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 36 flg. Deltar det en formidler som nevnt i bestemmelsens første ledd, skal imidlertid salg fra privatperson til museum som nevnt, eller mellom slike museer, vurderes på vanlig måte.

Vederlaget beregnes etter *tredje ledd første punktum* på grunnlag av salgsprisen uten merverdiavgift. I beregningsgrunnlaget inngår eventuelle salær som kjøper skal betale og verdien av materialer som inngår i kunstverket. Vederlagssatsene varierer mellom de ulike intervall av salgsprisen. Intervallene angis i euro. Det er

Norges Banks notering av valutakursen på salgsdagen som skal legges til grunn ved beregningen av følgerettsvederlaget. Dersom kunstverket ikke selges på en virkedag, skal Norges Banks siste notering legges til grunn. I tråd med bokstavene i bestemmelsen skal det så regnes 5 % vederlag av den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro, altså t.o.m. 50.000 euro. Øvrige satser og intervaller fremgår av *første punktum*. Leddets *andre punktum* begrenser følgeretten til å gjelde de videresalg der salgsprisen uten merverdiavgift overstiger 3.000 euro. Også dette beløpet omfatter eventuelle salær og verdien av materialer som inngår i kunstverket. *Siste punktum* setter et tak for følgerettsvederlag som må betales for hvert videresalg. Vederlaget kan etter dette ikke være høyere enn 12.500 euro per eksemplar.

Fjerde ledd første punktum bestemmer at selger og formidler som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet skal være solidarisk ansvarlige for å betale følgerettsvederlaget. Av *andre punktum* fremgår det at kjøperen er ansvarlig dersom verken selger eller formidler yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet.

Femte ledd regulerer forvaltningen av følgeretten. *Første punktum* bestemmer at rettighetshaverens vederlagskrav må gjøres gjeldende gjennom en oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som departementet godkjenner. Godkjenning skjer etter søknad, og vil være tidsbegrenset. Det forutsettes at organisasjonen representerer rettighetshavere til de typer kunstverk som omfattes av reglene om følgerett og som omsettes i Norge, eller er en forvaltningsorganisasjon for rettighetene til slike kunstverk. Ordningen innebærer at rettighetshaveren ikke kan gjøre vederlagskravet gjeldende overfor den vederlagspliktige direkte, men må forholde seg til organisasjonen. Kun en organisasjon vil til enhver tid være godkjent etter bestemmelsen, og denne organisasjonen vil ha enerett til å kreve inn følgerettsvederlag fra de vederlagspliktige. Vederlaget skal innkreves uavhengig av om rettighetshaveren er medlem i den aktuelle organisasjon. Det skal også innkreves uavhengig av om opphavsmannen, eller den eventuelle arving, er norsk statsborger eller bosatt i Norge, forutsatt at vedkommende kan kreve vederlaget utbetalt, jf. forslaget til nytt ledd i åndsverkloven § 57, forskriftene til åndsverkloven § 6-1 og punkt 2.1.14. Det har ingen betydning om rettighetshaver har gjort krav gjeldende overfor organisasjonen. Ved godkjenningen kan departementet sette vilkår. Det legges opp til at organisasjonens vedtekter, og eventuelle endringer i disse, skal godkjennes av departementet. Vederlag som tilfaller organisasjonen etter foreldelse, samt vederlag som ellers tilfaller organisasjonen, skal gå til dekning av utgifter ved innkrevingen og fordelingen av følgerettsvederlaget, eller brukes til andre kollektive formål fastsatt i vedtektene. Vederlagsberettigede som eventuelt ikke kan opptas som fulle medlemmer av organisasjonen, skal i vedtektene sikres samme behandling som medlemmer med hensyn til sitt krav på følgerettsvederlag. Dette gjelder også utenlandske vederlagsberettigede. Innenfor disse rammer kan organisasjonen inngå avtaler med tilsvarende organisasjoner i andre land om fordeling av vederlag til rettighetshaverne. Årsrapport og revidert regnskap skal oversendes departementet. Det forutsettes at organisasjonen samarbeider med Bildende Kunstneres Hjelpesfond, slik at de to ordningene i størst mulig utstrekning kan samordnes i forhold til brukerne. Av *andre punktum* fremgår at følgerettsvederlag etter foreldelse tilfaller organisasjonen.

Sjette ledd første punktum bestemmer at verken opphavsmannen eller rettsetterfølgeren etter opphavsmannens død kan gi avkall på retten til følgerettsvederlag. Dette innebærer at rettighetshaveren overfor den betalingspliktige ikke kan frafalle kravet på følgerettsvederlag på vegne av oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen. Følgeretten kan heller ikke overdras, verken helt eller delvis. Dersom opphavsmannen ikke har arvinger, verken etter lov eller testament, vil fremtidig følgerettsvederlag i tråd med *andre punktum* gå til den organisasjonen som til enhver tid er godkjent etter forslaget § 38c femte ledd første punktum, og brukes som nevnt i samme ledd andre punktum.

Syvende ledd første punktum pålegger selger, kjøper eller formidler som yrkesmessig opptre i kunstmarkedet å gi oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen de opplysninger som er nødvendige for å sikre betaling av følgerettsvederlag for det foregående års salg. Fristen for dette er sjette termin for innbetaling av merverdiavgift. *Andre punktum* gir nevnte organisasjon rett til å kreve slike opplysninger om de tre siste års salg. Kravet kan rettes mot selger, kjøper eller formidler som nevnt i første punktum. Beregningen av treårsfristen skal ta utgangspunkt i den dagen den opplysningspliktige mottok kravet.

Til § 45b

Det foreslås tilføyd et *nytt siste punktum i tredje ledd* som en spesialregel for fordelingen av vederlag for videresending av kringkastingssending hvor det er brukt lydopptak. Spesialregelen gjør unntak fra bestemmelsen i tredje ledd første punktum om at utenforstående rettighetshavere selv må fremsette krav på vederlag overfor organisasjonen. Etter spesialregelen kan vederlag for videresending fordeles etter prinsippene i § 37, hvor det bl.a. heter at "utenforstående rettighetshavere skal ha samme rett som organiserte til å få del i midler og goder som utdeles fra eller som vesentlig er bekostet av vederlaget."

Til § 53a

Det foreslås en endring i *andre ledd* for å klargjøre at beskrivelsene som i slutten av bestemmelsen gis av "innretninger, produkter eller komponenter" er likestilte og selvstendige. Tilføyelsen av "eller som" og "som" før det andre og tredje alternativet skal tydeliggjøre at det er snakk om alternative vilkår, og at oppfyllelse av ett av dem er tilstrekkelig til å etablere ansvar. Det er ikke tilsiktet realitetsendring.

Til § 54

Det foreslås en endring i bestemmelsen om straffskjerpelse i *fjerde ledd første punktum*. Ved lovendringen 17. juni 2005 ble behovet for endring av denne bestemmelsen, som følge av nytt andre ledd, oversett. For å rette opp denne åpenbart utilsiktede virkningen foreslås at "første og andre ledd" erstattes med "første til tredje ledd".

Endringen i *sjette ledd* innebærer at brudd på den årlige rapporteringsplikten etter § 38c femte ledd første punktum kan straffes med bøter.

Til § 57 fjerde ledd

Endringen er nødvendig for å gjennomføre direktivets krav om materiell gjensidighet ved anvendelse av reglene om følgerett på borgere fra tredjestater.

Forslag til endringer i lov om avgift på omsetning av billedkunst

Til §1 første ledd

Bestemmelsen endres, slik at avgiften kan settes til 5 %.

Til §1 sjette ledd

Endringen sørger for at det ved følgerettspliktige salg ikke også må betales avgift.

Til § 4

Endringen legger til rette for at departementet kan fastsette hensiktsmessige innbetalingsterminer.

5 Lovforslag

I

I lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) gjøres følgende endringer:

§ 38a første ledd første punktum skal lyde:

Avtale som skal ha virkning som nevnt i § 36 første ledd, må inngås av organisasjon som på området representerer en vesentlig del av opphavsmennene *til verk* som brukes i Norge, og som er godkjent av departementet.

Ny § 38c med tilhørende overskrift skal lyde:

Følgerett

§ 38c. Opphavsmannen har krav på vederlag når en som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet deltar som selger, kjøper eller formidler ved videresalg av originaleksemplar av opphavsrettslig vernede kunstverk som malerier, kollasjer, tegninger, stikk, trykk, litografier, skulpturer, billedtepper, keramikk, glasskunst og fotografiske verk. Som originaleksemplar regnes eksemplar av kunstverk som er utført i et begrenset antall av kunstneren selv eller med hans samtykke. Bestemmelsen gjelder ikke byggverk.

Retten etter første ledd gjelder ikke videresalg fra privatperson til museer som er åpne for publikum og ikke driver ervervsmessig, eller mellom slike museer, med mindre det i handelen deltar en formidler som nevnt i første ledd.

Vederlaget skal beregnes på grunnlag av salgsprisen uten merverdiavgift etter følgende satser:

- a) 5 % av den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro,

- b) 3 % av den del av salgsprisen som overstiger 50.000 euro, men som ikke overstiger 200.000 euro,
- c) 1 % av den del av salgsprisen som overstiger 200.000 euro, men som ikke overstiger 350.000 euro,
- d) 0,5 % av den del av salgsprisen som overstiger 350.000 euro, men som ikke overstiger 500.000 euro og
- e) 0,25 % av den del av salgsprisen som overstiger 500.000 euro.

Vederlaget skal kun betales når salgsprisen uten merverdiavgift overstiger 3.000 euro. Det totale vederlag for et videresalg skal ikke overstige 12.500 euro.

Selgere og formidlere som nevnt i første ledd er solidarisk ansvarlige for å betale følgerettsvederlaget. Opptrer ingen av dem yrkesmessig i kunstmarkedet, er kjøperen ansvarlig for betalingen.

Overfor de vederlagspliktige må vederlagskravet gjøres gjeldende gjennom oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av departementet. Når krav på vederlag etter første ledd foreldes etter reglene i lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer, tilfaller vederlaget organisasjonen og skal brukes til å dekke organisasjonens kostnader ved oppkreivningen og fordelingen av følgerettsvederlaget, eller til andre kollektive formål fastsatt i organisasjonens vedtekter.

Det kan ikke gis avkall på retten etter første ledd, og den kan heller ikke overdras. Har ikke opphavsmannen arvinger, skal følgerettsvederlag som forfaller etter opphavsmannens død tilfalle den organisasjon som til enhver tid er godkjent etter femte ledd. Slike midler skal brukes som nevnt i femte ledd andre punktum.

Selger, kjøper og formidler som nevnt i første ledd skal innen sjetten termin for innbetaling av merverdiavgift til den organisasjon som til enhver tid er godkjent etter åttende ledd oppgi de opplysninger som er nødvendige for å sikre betaling av følgerettsvederlag for det foregående års salg. Nevnte organisasjon kan også kreve slike opplysninger om de tre siste års salg.

§ 45b tredje ledd skal lyde:

Rettighetshavere som ikke er medlem av organisasjon godkjent etter andre ledd, må selv fremsette krav på vederlag overfor organisasjonen. Kravet må fremsettes innen tre år etter utløpet av det år opptaket ble fremført. *Vederlag for videresending kan uansett fordeles etter prinsippene i § 37.*

§ 53a andre ledd skal lyde:

Det er videre forbudt å:

- a) selge, leie ut eller på annen måte distribuere,
- b) produsere eller innføre for distribusjon til allmennheten,
- c) reklamere for salg eller utleie av,
- d) besitte for ervervsmessige formål, eller
- e) tilby tjenester i tilknytning til

innretninger, produkter eller komponenter som frembys med det formål å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer, *eller som* kun har begrenset ervervsmessig nytte for annet enn slikt formål, eller *som* i hovedsak er utviklet for å muliggjøre eller forenkle slik omgåelse.

§ 54 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Er overtredelse som nevnt i første *til tredje* ledd forsettlig, og foreligger det særlig skjerpene forhold, er straffen bøter eller fengsel inntil tre år.

§ 54 sjette ledd skal lyde:

Den som forsettlig eller uaktsomt unnlater å *oppgi opplysninger som nevnt i § 38c femte ledd første punktum* eller unnlater å påføre de i § 52 nevnte opplysninger på et verk som han forestår trykkingen av, straffes med bøter.

§ 57 nytt fjerde ledd skal lyde:

Bestemmelsen i § 38c får anvendelse på åndsverk som er skapt av norsk statsborger eller av person som er bosatt her i riket.

Nåværende fjerde og femte ledd blir femte og sjette ledd.

II

I lov 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst gjøres følgende endringer:

§ 1 første ledd skal lyde:

Ved all offentlig omsetning, og ved slike erverv som etter denne lov er likestilt med offentlig omsetning, av billedkunst av norsk eller fremmed opphav, skal kjøperen i tillegg til kjøpesummen betale en avgift på inntil 5 % av denne. Departementet fastsetter prosentsatsens størrelse.

§ 1 nytt sjette ledd skal lyde:

Unntatt fra avgiftsplikten er omsetning som omfattes av lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. § 38c.

§ 4 skal lyde:

Departementet fastsetter terminene for innbetaling av avgiften.

III

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelser i loven kan settes i kraft til ulik tid.
2. For endringene gjelder følgende overgangsregler:
 - a) Endringene gjelder ikke avtaler om salg som er inngått før loven her trer i kraft.
 - b) Kongen kan fastsette nærmere overgangsregler.